

stadsvernieuwing in istanbul (4)

Tophane, een historische wijk aan de Bosporus, wordt opgeknapt en verder opgelegd voor toeristen. De traditionele waterpijpcafés, symbool van de sociale cohesie in de buurt, passen misschien nog in het nieuwe visitekaartje van de stad, maar het buurtgevoel verbreekt.

Waterpijpcafés en kunstexposities in Tophane

Tophane, in het Europese deel van Istanbul, is een van de oudste wijken van de stad, rijk aan historie en tegelijkertijd heel dynamisch. De bewoners vertellen trots dat dit het 'echte' centrum van Istanbul is. Hier liet Fatih Sultan Mehmet in de 14e eeuw een arsenaal neerzetten, dat in 1742 herbouwd werd door Sultan Süleyman de Grote en na een brand in 1823 opnieuw werd opgeknapt. Het gebouw huisvest nu tijdelijke kunstexposities en is een van de toeristische trekpleisters van de wijk samen met bijvoorbeeld het museum voor hedendaagse kunst, Istanbul Modern.

De ligging aan de Bosporus was tijdens oorlogen van strategisch belang en later werden hier een haven en loodsen aangelegd. Producten werden van overzee aangevoerd en opgeslagen. Immigranten uit Oost-Anatolië verhuisden naar Tophane vanwege de werkgelegenheid en de lage huurprijzen. Zo ontstond een arbeiderswijk met lokale industrie. De hoofdstraat landinwaarts, haaks op de Bosporus, voert naar de İstiklal Caddesi, misschien wel de beroemdste straat van Istanbul. Hier zitten veel ambassades en tegelijkertijd is het een luxe winkelstraat die veel Turken en toeristen trekt. Door de centrale ligging is Tophane tegenwoordig aantrekkelijk voor winkels, hotels en restaurants. De buurt is makkelijk bereikbaar per auto, bus, tram en vanaf de Aziatische kant van Istanbul per boot.

De potentie van de wijk wordt ook door anderen onderkend. Vanuit Ankara heeft de overheid de haven aangewezen als herbestemmingsgebied, en projectontwikkelaars mogen hier het GalataPort-project gaan uitvoeren.

Cruiseschepen

De oude haven wordt vernieuwd en geschikt gemaakt voor grote cruiseschepen. Er komt een luxe winkelcentrum met hotels en restaurants – allemaal gericht op toeristen.

Het project heeft grote gevolgen voor de rest van de buurt. Nu al openen er steeds meer hotels, restaurants, galeries en winkels. Zij profiteren van de groeiende stroom toeristen die van de İstiklal Caddesi over de hoofdstraat, Boğazkesen Caddesi, richting Bosporus lopen. De oude pakhuizen daar staan op de nominatie afgebroken te worden, maar nu is daar tijdelijk het museum voor de moderne kunst, het Istanbul Modern, gevestigd. Een andere trekpleister zijn de vele waterpijpcafés waarom Tophane bekend

De glazen pui van het hostel is afgeplakt – de burens ergeren zich aan de alcohol drinkende toeristen

staat en het Dolmabahçe paleis aan de Bosporus. Als straks de cruisehaven gereed is, zal de toeristenstroom verder toenemen.

Sommige inwoners zien vooral de voordelen van het GalataPort-project. Numan, geboren en getogen in Tophane en eigenaar van een eethuis, rekent bijvoorbeeld op meer omzet. Veel bewoners accepteren de veranderingen en lijken af te wachten wat er op hen afkomt. Als ik Numan vraag of hij hier over tien jaar nog woont en werkt, antwoordt hij 'inşallah' (Als God het wil, alleen God weet het).

Andere bewoners zijn stilliger. 'Wij gaan de buurt niet uit. Ze krijgen ons niet weg, wat er ook gebeurt.' Terwijl ook zij ondertussen wel zien dat de huren stijgen en de bevolking verandert. 'Vroeger waren de huizen hier goedkoop maar nu wordt alles duurder. Over een aantal jaar zullen er prijzen zijn als in New York en Parijs', denkt Hasan, die een vaste plek heeft in een van de beroemde waterpijpcafés. De buurtbewoners zijn als familie voor elkaar, zo hecht zijn de sociale banden. Maar door de gestegen waarde van het onroerend goed verkopen steeds meer mensen hun woning en verminderen de sociale contacten.

Botsende culturen

De hechte vriendschappen in de buurt zijn kenmerkend voor de 'oude' bewoners van Tophane. Zodra ze de historie van Tophane en het Osmaanse Rijk hebben genoemd, begin-

In het GalataPort-project wordt de oude haven van Tophane uitgebreid en geschikt gemaakt voor meer grote cruiseschepen.

FOTO: REINHARD DARSCHER

nen ze meteen over hun sociale netwerk en het feit dat iedereen in de buurt elkaar kent. De 'nieuwe' bewoners zien dat anders. Ook zij benadrukken de sociale contacten, maar vanuit een afwijkend perspectief: 'Dit is een wijk met migranten die oorspronkelijk uit Oost-Turkije komen. Een oude wijk, iedereen kent elkaar. Het is een prima buurt maar de mensen zijn erg conservatief. En die straatjes hierachter, die moet je niet in gaan hoor. Het kan gevaarlijk zijn', zegt Beyza (24), studente moderne kunst en sinds kort werkzaam in een galerie in Tophane. Het valt op dat de deuren van de galeries op slot zitten. Wie naar binnen wil, moet eerst aanbellen. Eenmaal binnen gaat de deur meteen weer op de knip. Verderop is de glazen voorpui van een hostel beplakt met ondoorzichtig folie. Ali, de eigenaar, vertelt dat de folie op het raam zit vanwege de burens. Die zijn streng gelovig en willen niet zien dat er alcohol gedronken wordt. De toeristen in het hostel drinken weleens een biertje. De nieuwe eigenaren van de hostel wisten niet van de weerstand tegen alcohol in de buurt. Zij hebben deze plek uitgekozen vanwege de centrale locatie en de lage huur. In een galerie aan Boğazkesen Caddesi vertelt eigenaresse Fatma enthousiast over het kunstproject dat hier gaande is. Als onderdeel van het GalataPort-project wil de gemeente de doorgaande weg van Istiklal Caddesi naar de Bosphorus aantrekkelijker en levendiger maken. Er moeten galeries, hotels en restaurants

openen. 'Dit is een centrale locatie, dicht bij Taksim, Eminönü, Dolmabahçe. [...] Hier komen veel toeristen. Daarom is het belangrijk dat dit een mooie straat is. Wanneer mensen deze straat zien en positief zijn, zijn ze positief over Istanbul. Anders krijgen ze meteen een slecht beeld van Istanbul.' De gemeente wil ook de straten achter Boğazkesen Caddesi onder handen nemen. 'De huizen daar zijn oud en in slechte staat. De bewoners zijn arm en moeten allemaal verhuizen.' Ze vertelt het nonchalant, want in haar ogen doet de gemeente het juiste. 'Men wil de buurt opknappen, dus moeten die mensen vertrekken.

De populaire waterpijpcafés van Tophane zijn niet alleen in trek bij toeristen.

FOTO: BAREND KÖBEN

[...] Nee, natuurlijk willen die mensen niet weg. Maar ze hebben geen keus.'

Hoe weinig inspraak de bewoners hebben, blijkt als ik Ömen spreek, eigenaar van een klein eethuis. Hij vraagt of ik weet hoe de stadsvernieuwing in Istanbul in zijn werk gaat. De gemeente heeft de wijken Fener, Balat, Tarlabaşı en Tophane aangewezen als locaties voor renovatie. De historie van de stad speelt daarbij volgens Ömen nauwelijks een rol. Projectontwikkelaars verdienen veel geld aan de nieuwe luxe appartementen en het lijkt alsof niemand zich bekommert om het erfgoed. De gemeente heeft een maximale hoogte vastgesteld voor de bebouwing aan Boğazkesen Caddesi, en enkele gebouwen zijn beschermd vanwege hun cultuurhistorische waarde. Maar zodra iemand veel geld op tafel legt, lijken de regels opeens heel flexibel.

Ik ben benieuwd hoe het er hier over tien jaar uitziet als de nieuwe cruisehaven in gebruik is en er nog meer restaurants, hotels en galeries geopend zijn. Zal Tophane dan bewoond worden door mensen uit een andere sociale klasse? Ik zal hier zeker terugkeren om te kijken hoe de processen zich ontwikkelen. Wellicht zit Hasan er dan nog wel, op zijn vaste plek in het café. Rokend aan een waterpijp en met een kopje thee. 'We wachten op je terugkomst,' zei hij altijd als ik wegging, 'İnşallah'. •

In het kader van haar onderzoeksmaster Sociale Geografie en Planologie in Utrecht woonde Edith Ammeraal vijf maanden in Istanbul. Ze deed onderzoek naar de fysieke en sociale veranderingen in de wijk en studeerde deze zomer af op gentrificatie in Tophane.